

U svemu, dvobroj je sadržajno raznolik, svakako koristan i zanimljiv, nadasve informativan. Urednički je osmišljen dobro, tehnički realiziran korektno (s vrlo malo grešaka), a s brojnim je ilustracijama i oku ugodan.

Melina Lučić

Journal of the Society of Archivists, sv. 21, br. 1, travanj 2000.

Društvo arhivista Velike Britanije i Irske izdaje dva puta godišnje *Vjesnik društva arhivista*, glasilo koje se bavi svim pitanjima zanimljivim za arhiviste, konzervatore, uredske djelatnike i sve one koji se na bilo koj način bave povijesnim disciplinama. Uz članke o najnovijim dostignućima na području arhivistike, objavljuju se i obavijesti o mogućnostima edukacije te o razvoju administrativnih tehnika za arhiviste, konzervatore i uredske djelatnike.

Travanjski broj časopisa donosi osam članaka, nekrologe, prikaze knjiga, obavijesti o primljenim novim publikacijama, kao i o publikacijama Društva arhivista.

Izvršni uvodni članak *Georgea P. Mackenzija* iz Državnog arhiva Škotske, odnosi se na zaštitu svjetske kulturne baštine: Međunarodni odbor plavog štita. Plavi štit je simbol kojeg je Haška konvencija odredila 1954. godine za obilježavanje spomenika kulture u cilju njihove zaštite u oružanim sukobima. Plavi štit je i ime međunarodnog odbora osnovanog 1996. godine za zaštitu svjetske kulturne baštine ugrozene ratom i prirodnim nedaćama (ICBS – International Committee of the Blue Shield). Cilj je Odbora da simbol plavog štita u zaštiti kulturnih spomenika postane ono što je simbol crvenog križa u zaštiti osoba. Odbor u sebi sjedinjuje znanje i iskustvo četiri međunarodne organizacije: Međunarodnog arhivskog vijeća (ICA), Međunarodnog vijeća muzeja (ICOM), Međunarodnog vijeća spomenika i područja (ICOMOS) i Međunarodne federacije udruga i institucija bibliotekara (IFLA). Jedan od čimbenika koji je utjecao na osnivanje Odbora je i iskustvo u kriznim situacijama u bivšoj Jugoslaviji. Odbor je u studenome 1998. godine u Radencima, Slovenija, organizirao seminar za obuku osoblja za intervencije koje slijede nakon oružanih sukoba ili prirodnih nepogoda. Sudionici seminara izradili su nacrt zajedničke izjave, poznate kao Radenška deklaracija (*Radenci declaration*), kojom se, među ostalim, traži da se zaštita kulturnih dobara uključi u nacionalne politike i programe te da se poveća spremnost relevantnih institucija za djelovanje u slučaju ugroženosti kulturnih dobara. Odbor je radio i na reviziji Haške konvencije iz 1954. godine. Novim je protokolom, donesenim u Hagu 1999. godine, koji točno definira u kojim se slučajevima može vojnom nužnošću opravdati napad na spomenike kulture i redefinira obveze okupacijskih snaga glede zaštite kulturnih dobara, stvorena nova kate-

gorija iznimne zaštite koja se pruža najvažnijim mjestima i institucijama, uvodi univerzalna međunarodna jurisdikcija i sl. Pitanje koje se često postavlja je, da li simbol Plavog štita zaista štiti spomenik ili zgradu ili ih on samo jasnije obilježava kao cilj napada. Iako iskustva iz Hrvatske govore posljednjem u prilog, Odbor se zalaže za upotrebu Plavog štita, jer je bez toga međunarodno pravo neprimjenjivo. Također, Plavi štiti je važan i za mirna i stabilna područja, gdje prirodne nepogode (poplave, požari) mogu prozročiti štetu s kojom se treba boriti jednako kao i s ratnom. Arhivi trebaju izraditi programe za djelovanje u slučaju opasnosti, pri čemu je prva stvar da odrede koje je gradivo, od onog koje pohranjuju, vitalno (uobičajeno je 2-7%). U vitalno se gradivo ubrajaju sva obavijesna pomagala, s time da preslici vitalnog gradiva trebaju biti smješteni na drugoj lokaciji. Jezgru politike i programa za slučaj opasnosti određene institucije čini procjena rizika, temeljena na mogućim opasnostima, kao što su vandalizam, terorističke akcije, rat, kemijska/biološka kontaminacija i sl. Uvijek treba prvo razmotriti mogućnosti zaštite *in situ*, a arhivski materijal evakuirati tek kad takva zaštita nije moguća. Arhivska je zgrada najvažnija za zaštitu arhivskog gradiva, i pri izradi programa za slučaj opasnosti treba uzeti u obzir sve prednosti i nedostatke određene zgrade. Programi djelovanja u slučaju opasnosti trebaju biti u pisanom obliku, s posebnom odredbom koja se odnosi na nabavku materijala i opreme, odnosno na djelovanje u uvjetima kada infrastruktura ne postoji. Bitno je da lokalne inicijative slijede međunarodne, te da se osnuju nacionalni odbori Plavog štita, u koje trebaju ući profesionalci i institucije raznih kulturnih profila.

Bruno B. W. Longmore, arhivist Središnjeg državnog arhiva Škotske, bavi se odnosom između arhiva i korisnika. Navodi kako arhive danas posjećuje više korisnika, osobno, poštom, faxom ili putem Interneta, nego što je to uopće bilo zamislivo prije jednog desetljeća, te se kod arhivista javlja tendencija da broj korisnika izjednače s uspjehom, a broj korištenih jedinica indikatorom dobrih usluga. Arhivisti se nalaze u dilemi, budući da ih zahtjevi korisnika odvlače od njihovih osnovnih zadaća – identifikacije, obrade, zaštite gradiva. Korištenje gradiva može, osim toga, ugroziti i samu njegovu zaštitu. Što je gradivo dostupnije, više korisnika ga traži, što znači da arhivi više rade na zadovoljavanju potreba korisnika. Očekivanja korisnika u odnosu na arhive su sve veća. Važno je znati tko su uopće korisnici arhiva. Arhivisti osobito vole znanstvenike, "pisce" povijesti, studente, posebne korisnike – pravnike, arhitekate, inženjere. U kategorizaciji korisnika potom ide grupa "razni", koju slijede entuzijasti koji se bave, sami za sebe i zbog svog vlastitog zadovoljstva, određenom uskom temom. Na kraju dolazi grupa koju arhivisti najmanje vole – genealozi. No, oni su svakako grupa koja je najbrojnija i koja se sve više povećava, a koja je, osim toga, spremna platiti za usluge koje traže, pa upravo tu leže razne poslovne mogućnosti za arhive. U Irskoj i Velikoj Britaniji se sve više i više koristi termin

"genealoški turizam", a pitanjem pružanja što boljih usluga takvim turistima bavili su se i članovi škotskog parlamenta. Ljudi koji se ranije nisu zanimali za arhive sada to čine, što udruženo s inicijativama vlade Velike Britanije za stvaranjem "elektroničke uprave", dovodi do tržišno temeljene orijentacije arhiva. Arhivi naplaćuje korištenje određenog gradiva, preslike i izvode iz gradiva. Arhivi trebaju biti svjesni svojih "proizvoda" i potreba korisnika, te da li svojim načinom i vremenom rada uvjetuju tko će biti korisnici arhiva. Tradicionalni pristup arhiva potrebama korisnika ne zadovoljava uvijek njihove potrebe, posebice kada su one određene, to jest kad ih zanima točno određen dokument. Korisnici će dobiti daleko bolju uslugu onda kada ih arhivi počnu shvaćati kao "mušterije" ili "kupce", a ne samo "čitače" ili "istraživače". Arhivi se trebaju usredotočiti na propuste u svom radu, npr. kad preuzmu određeno gradivo, a relevantno se obavijesno pomagalo ne izradi u roku od jedne godine od preuzimanja, ili slučajevi kada korisnici u čitaonici čekaju duže od 10 minuta na naručene dokumente, te ispravkom takvih propusta poboljšati usluge koje pružaju. Dostupnost gradiva korisnicima poboljšava se njegovim mikrofilmiranjem ili on-line dostupnošću dokumenata putem Interneta.

Petar Garrod, iz Nacionalnog digitalnog arhiva baza podataka Velike Britanije, u svom radu opisuje primjenu drugog izdanja UNESCO-ovog Thesaurusa u kontroli odabira predmetnih indeksnih termina u arhivu u kojem radi. Opisuje kako je stvorena baza podataka koja sadrži indeksne termine i veze između njih. Korisnici se bazom podataka služe putem web stranica i imaju pristup on-line obavijesnim pomagalicama arhiva. *Elizabeth Shepherd* i *Charoline Smith* bave se primjenom ISAD(G) standarda na opis arhivskih baza podataka. U članku se govori kako arhivi primjenjuju nacionalne i međunarodne standarde za opis i sređivanje arhivskoga gradiva. Arhivi su se do sada uglavnom bavili konvencionalnim gradivom, no došlo je do naglog porasta stvaranja i pohrane elektroničkih zapisa. Upravljanjem elektroničkim zapisima pozabavilo se nekoliko akademskih projekata i regionalnih grupa, a jedna od njih je i DLM-Forum. Profesionalne grupe i nacionalni arhivi stvaraju potrebne standarde i upute, a u Velikoj je Britaniji Public Record Office stvorio dva programa za upravljanje elektroničkim gradivom vlade.

Sarah Tyacke, državni arhivist, dala je pregled arhivske politike Vlade Velike Britanije. *Helen Lindsay*, iz Knjižnice Bodleian piše o materijalima za izradu zaštitnih arhivskih kutija, fascikala, omota i omotnica. *Cynthia Short* komentira Kodeks postupanja s arhivskim gradivom muzeja i galerija Velike Britanije. *Gunter Hollenberg* posvetio je kratki članak petnaestoj obljetnici Njemačke arhivističke škole.

Zainteresirani za pretplatu na prikazani časopis, mogu se obratiti na: Carfax Publishing, Taylor & Francis Ltd; Customer Services Department, Rankine Road;

Basingtoke, Hants RG24 8PR; UK ili na Web stranicu <http://www.tandf.co.uk/journals>.

Živana Hedbeli

Prologue, Vol. 32, No. 2, Washington 2000, 72-134 str.

Prologue izlazi svakoga tromjesečja u izdanju National Archives and Records Administration (NARA) iz Washingtona. Koncepcijski se sastoji od tri dijela: *Eseja*, radova posvećenih povijesnim temama i istraživanju arhivskoga gradiva, *Naglasaka*, što donose projekte, izložbe i istraživanja u Nacionalnom arhivu te *Odjela*, posvećenih aktivnostima i događanjima u brojnim regionalnim centrima i predsjedničkim knjižnicama u njegovu sastavu.

U uvodnoj riječi državni arhivist John Carlin izvješćuje o renoviranju dijela zgrade (tzv "Rotonde") u kojem su izloženi najvrjedniji dokumenti američke povijesti – *Charters of Freedom* te kampanji koju je NARA pokrenula radi prikupljanja sredstava u tu svrhu.

Novinar Jeb Bryne, koji je od 1961. radio u Kennedyjevoj administraciji, autor je članka *Sati prije Dallasa. Prisjećanje prethodnice predsjednika Kennedyja iz Forth Wortha*, u kojem iznosi svoja osobna prisjećanja i dokumente iz listopada 1963. na posjet predsjednika J. F. Kennedyja Texasu, obilježenim poglavito tragičnim događajima iz Dallasa. Prije njegova puta, u odabrane gradove je, kao i obično, izašla prethodnica, ljudi iz Washingtona zaduženi za pripremu terena. Jeb Bryne bio je zadužen za organizaciju predsjednikova boravka u Forth Worthu. On iznosi program predsjednikova posjeta, te detaljno opisuje izazove s kojima se suočio u planiranju, rješavanju zahtjeva za susrete s predsjednikom i snalaženju u kontaktima s Demokratskom strankom iz Texasa. Kennedyjev boravak protekao je prema planu i nakon njega predsjednik se uputio na avion koji ga je odveo u Dallas. Slijed zbivanja potaknuo je autora da zapiše svoja sjećanja te ih je zajedno sa spisima i drugim materijalom sačuvanim iz vremena svoje dužnosti u Forth Worthu, darovao Knjižnici John F. Kennedy u Bostonu, koja ih je otvorila javnosti prigodom objavljivanja ovog članka.

Proučavajući arhivsko i knjižno gradivo diljem Amerike, Mercedes Graf napisala je članak *Žene liječnici u građanskome ratu*, u kojemu je na svjetlo dana iznijela iscrpna svjedočanstva o ženama koja su obavljale medicinsku službu tijekom građanskoga rata. Postoji vrlo malo pisanih svjedočanstava o njihovom radu, budući da ih je bilo malo i same nisu pisale o svojim iskustvima, a kako iz službene dokumentacije često proistječe da su žene djelovale kao medicinske sestre ili higijeničarke, a ne kao vojni kirurzi poput muškaraca, to je dovelo do toga da one kao i mnoge